

УДК 631.1(447.73)

Сирцева С.В.

Миколаївський державний аграрний університет

СТАН РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто стан ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств Миколаївської області, визначено основні напрямки його розвитку.

Ключові слова: ресурси, забезпечення, розвиток, технічне оснащення, сільськогосподарські підприємства,

S. Sirtseva

STATE RESOURCE PROVISION DEVELOPMENT AGRICULTURAL ENTERPRISES MYKOLAIV REGION

The article examines the state of resource support agricultural enterprises of Mykolaiv region, defines the main tasks and directions of its development.

Key words: resources, provision, development, a technical condition, the agricultural enterprises.

Сырцева С.В.

СОСТОЯНИЕ РЕСУРСНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье рассмотрены состояние ресурсного обеспечения сельскохозяйственных предприятий Николаевской области, определены основные направления его развития.

Ключевые слова: ресурсы, обеспечение, развитие, техническое оснащение, сельскохозяйственные предприятия.

Постанова проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах динамічних процесів глобалізації економіки України пріоритетним напрямком розвитку аграрного сектора економіки постає забезпечення населення продуктами харчування, а в кінцевому результаті – продовольча безпека держави. Водночас розвиток цієї галузі зумовлюється наявним ресурсним забезпеченням і рівнем його ефективного використання.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемні питання щодо ресурсного забезпечення сільськогосподарського виробництва завжди були актуальними і виявляли інтерес у науковців, серед яких слід відзначити О.М. Вишневу, В.В. Россоху, Н.М. Сіренко, В.М. Трегобчука, О.В. Ульяненка, В.С. Шебаніна та ін. Проте чимало питань потребують подальшого дослідження і доопрацювання, особливо рівні регіону.

Цілі статті. Метою статті є аналіз стану забезпеченості сільськогосподарських підприємств Миколаївської області ресурсами та визначення основних напрямів щодо покращення їх раціонального використання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Суттєвий вплив на розвиток сільськогосподарського виробництва має ресурсне забезпечення. Так, Миколаївська область є досить перспективним регіоном з розвинутим сільським господарством та промисловістю, має всі необхідні інструменти для активізації інноваційного розвитку (місце розташування, освітня та науково-технічна база, людський потенціал).

Динаміка ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Миколаївській області наведено в табл. 1.

Миколаївщина традиційно вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства в Україні, за наявністю потужного природно-ресурсного потенціалу та значних розмірів земельних ресурсів. Адже, успіх сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від того, наскільки правильно й ефективно використовується його головне багатство – земля. Загальний аналіз земельних ресурсів свідчить, що площа сільськогосподарських угідь регіону перевищує 2 млн га (близько 5% площ України), з яких 1,7 млн га становить рілля [1].

Динаміка забезпеченості основними ресурсами сільськогосподарських підприємств у Миколаївській області*

Показники	Роки					
	2000	2006	2007	2008	2009	2010
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	2013,3	2010,8	2010,3	2010,0	2009,3	2008,8
у т.ч. рілля, тис. га	1700	1698,7	1698,6	1698,1	1698,2	1698,2
Сільське населення, тис. осіб	427,9	403,5	398,7	393,2	389,2	387,0
Сільське населення працездатному віці, тис. осіб	229,9	229,4	228,7	226,8	225,3	224,4
Середньооблікова кількість найманих працівників підприємств сільського господарства, тис. осіб	93,5	34,6	29,1	25,6	23,1	20,5
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників підприємств сільського господарства, грн	111	563	709	1063	1250	1399

* Побудовано та розраховано за даними [1]

Аналіз показників таблиці 1 свідчить, що в динаміці відбувається скорочення площ сільськогосподарських угідь (2008,8 тис. га у 2010 р. проти 2013,3 тис. га у 2000 р.) і це свідчення того, що певна частина цих угідь переводиться в несільськогосподарські землі для потреб промислової та соціально-побутової інфраструктури.

Крім того, останнім часом землекористування зорієнтовано на досягнення максимальних вигод без відповідних заходів щодо підвищення родючості ґрунтів та землеохоронних витрат, здійснюється з суттєвими порушеннями науково обґрунтованої структури посівів і спричиняє виснаження ґрунтів [2].

Тому реалізація принципів розвитку аграрного сектора економіки зумовлює оптимізацію структури посівних площ сільськогосподарських культур, раціональне використання природних ресурсів на основі ресурсозберігаючих технологій, ефективного використання мінеральних добрив, засобів хімічного та біологічного захисту сільськогосподарських рослин.

Необхідною умовою виробництва в сільському господарстві виступають трудові ресурси. З кожним роком кількість населення Миколаївської області, що проживає безпосередньо у сільській місцевості поступово зменшується (387 тис. осіб у 2010 р. проти 427,9 тис. осіб у 2000 р.). Також відбувається поступове зменшення сільського населення працездатного віку.

У 2010 р. середньооблікова кількість працівників за наймом (без урахування найманих працівників статистично малих підприємств і зайнятих у фізичних осіб-підприємців) у цій галузі зменшилася на 9,7 % та склала 23,1 тис. осіб, а порівняно з 2000 р. вона скоротилася більше ніж на три чверті, або на 70,4 тис. осіб. Про негативні тенденції також свідчить у 2010 році від'ємне сальдо руху робочої сили – 0,7 тис. осіб.

Така ситуація складається в наслідок погіршення соціальної інфраструктури на селі, зростанням безробіття.

Негативним чинником зменшення кількості сільського населення також є низький рівень оплати праці. Саме заробітна плата є результатом праці кожного працівника, що надає можливості здійснювати споживчі витрати та заощаджувати частину коштів. У сільському господарстві оплата праці залишається порівняно низькою, що не надає можливості підвищити платоспроможний попит селян. Так, у 2010 р. середньомісячна заробітна плата штатного працівника у сільському господарстві області становила 1399 грн, що на 149 грн більше порівняно з 2009 р., але залишається однією з найнижчих серед галузей економіки (промисловість – 2772 грн, діяльність транспорту і зв'язку – 2986 грн).

Крім того, на зниження життєвого рівня сільського населення та збільшення соціальної напруженості впливає заборгованість з виплати заробітної плати. І хоч, останнім часом спостерігається тенденція до скорочення обсягів її заборгованості, але її розмір залишається

досить суттєвим. Так, станом на 1 січня 2010 р. загальна сума боргу працівникам аграрного сектора економіки становила 2 млн. грн і впродовж минулого року скоротилася на 111,2 тис. грн.

Ситуація, яка склалася, вимагає розроблення заходів щодо розвитку трудових ресурсів, серед яких можна виділити наступні: створення належних умов для повноцінного відтворення трудового потенціалу і професійно-інтелектуального розвитку; створення можливостей для продуктивного його використання через відповідне економічне підґрунтя, збалансований регіональний розвиток, впровадження нових стимулів праці, реалізація соціальних гарантій населення [3, 4].

На регіональному рівні основними заходами щодо розвитку трудового потенціалу є забезпечення належних умов для його розвитку через збалансоване функціонування господарського комплексу регіону з урахуванням його природно-ресурсного, науково-технічного, виробничого потенціалу і екологічного стану довкілля [5].

У сучасних умовах розвитку суспільства сільськогосподарське виробництво не може ефективно працювати без розвинутої матеріально-технічної бази, спроможної забезпечити відповідальний технологічний рівень.

Аналізуючи динаміку машино-тракторного парку області, слід відзначити, що протягом останніх років спостерігається стала тенденція до зменшення кількості техніки в сільськогосподарських підприємствах (табл. 2).

Таблиця 2

Наявність техніки та енергетичних потужностей
у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області*

Показники	Роки						2010 р. у % до	
	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2000 р.	2009 р.
Трактори, шт.	11700	7800	7500	7100	6900	6500	55,6	94,2
Зернозбиральні комбайни, шт.	2516	1697	1646	1568	1491	1345	53,5	90,2
Кукурудзозбиральні комбайни, шт.	379	198	176	140	125	105	27,7	84,0
Бурякозбиральні машини, шт.	319	173	146	114	93	75	23,5	80,6
Картоплезбиральні комбайни, шт.	15	4	5	11	9	3	20,0	33,3
Установки та агрегати для доїння корів, шт.	836	185	156	146	138	160	19,1	115,9
Наявність енергетичних потужностей на кінець року, тис к.с.	3125,3	2003,3	1927,2	1897,5	1843,5	1806,7	57,8	90,2

* Побудовано та розраховано за даними [1]

Так, лише протягом 2010 р. парк тракторів у цій категорії зменшився на 44,4 % порівняно з 2000 р. і відповідно на 5,8% - у порівнянні 2009р., зернозбиральних комбайнів - на 9,8 %, кукурудзозбиральних комбайнів - на 16 %, бурякозбиральних машин – на 19,4 %. Слід відмітити, що у 2010 році у порівнянні з 2009 роком збільшилась кількість установок та агрегатів для доїння корів на 22 шт., проте у порівнянні з 200 роком їх кількість зменшилась на 80,9 %.

Що стосується наявності енергетичних потужностей, то спостерігається тенденція до їх зменшення (на 9,8% порівняно з 2009 р.).

Рівень забезпеченості сільськогосподарською технікою залишається недостатнім кількісно і якісно, переважна більшість техніки є морально і фізично зношеною, що призводить до значних перевитрат праці і коштів.

Так, за період 2000-2009 рр. кількість тракторів і зернозбиральних комбайнів у підприємствах на 1000 га ріллі зменшилися на 33,4 % і відповідно 50 % (табл. 3).

Забезпеченість сільськогосподарських підприємств Миколаївської області матеріально-технічними ресурсами*

Роки	Кількість тракторів в розрахунку на 1000 га ріллі, шт.	Кількість зернозбиральних комбайнів в розрахунку на 1000 га посівної площі зернових культур (без кукурудзи), шт.
2000	9	4
2006	8	2
2007	7	2
2008	7	2
2009	7	2
2010	6	2
2010 у % до 2000	66,6	50

* Побудовано та розраховано за даними [1]

За останні десять років площа ріллі в розрахунку на один придатний трактор збільшилась на 20 % і становила у 2010 р. 146,6 га. Подібна ситуація склалася й із зернозбиральними комбайнами, в 2010 р. порівняно з 2000 р. навантаження зросло у 2,5 рази.

Вивільнення сільськогосподарської техніки може бути наслідком впровадження сучасних технологій, які в свою чергу сприяють підвищенню продуктивності праці та скороченню навантаження на одиницю площі [6].

Щорічно активна частина застарілих основних виробничих засобів списується, основна частина наявної в господарських структурах техніки відпрацювала по одному й більше нормативних строків експлуатації. Так, у 2010 р. на сільськогосподарських підприємствах області частка списаних тракторів становила 3,4 % (208 шт.), зернозбиральних комбайнів 4,4 % (56 шт.).

Проте, слід зазначити, що у 2010 р. порівняно з 2009 р. спостерігається збільшення обсягів її придбання. Так, за 2010 р. сільськогосподарські підприємства придбали 405 шт. тракторів, що на 32,4 % більше ніж у 2009 р., зернозбиральних комбайнів – 100 шт. (на 8,7 %).

Тому для покращення ситуації, яка склалася в області, необхідно щорічно збільшувати кількість тракторів приблизно на 1000 шт. та зернозбиральних комбайнів на 250 шт.

Незадовільний стан забезпеченості сільськогосподарських підприємств технікою зумовлений перш за все неможливістю вкладати кошти у придбання нової сільськогосподарської техніки. Одним з пріоритетних напрямків політики нашої держави є укріплення та поновлення технічної бази аграрного виробництва.

Так, Міністерством аграрної політики і продовольства України у 2010 році було отримано кредит на суму 250 млн доларів США від Американського експортно-імпортного банку для закупівлі сільськогосподарської техніки компанії John Deere, що є досить позитивним моментом у зміцненні матеріально-технічної бази аграрного сектора [7].

Проте необхідно сприяти розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування, що дасть змогу зміцнити матеріально-технічне забезпечення галузі та отримати приріст прибутковості діяльності сільськогосподарських товаровиробників. З цією метою необхідно розробити національну програму забезпечення аграрного сектора сучасними сільськогосподарськими машинами, механізмами, сформуванню здійснення технічного обслуговування і ремонту, подбати про раціональне використання наявного технічного потенціалу, зменшити енергоємність виробленої продукції сільського господарства [8].

Висновки. Отже, стан забезпеченості ресурсами розвитку сільськогосподарських підприємств Миколаївської області є вкрай незадовільним і з кожним роком погіршується. Подолати дану проблему на одинці сільськогосподарські підприємства не в змозі. Тому необхідне втручання з боку держави шляхом розробки комплексу заходів щодо планування, використання і охорони земель, реалізація соціальних і гуманітарних цільових програм збереження і розвитку трудових ресурсів, сприяння розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування.

Список використаних джерел:

1. Сільське господарство Миколаївщини [статистичний збірник] / За ред. З.А. Лук'яненко. — Миколаїв, 2011. — 320 с.
2. Россоха В.В. Методичні підходи оцінювання природно-біологічного потенціалу аграрної сфери економіки / В.В. Россоха. — К. : ННЦШАЕ, 2009. — 96 с.
3. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал підприємств сільських територій : [монографія] / О.М. Вишневська. — Миколаїв: «Видавництво Ірини Гудим», 2009. — 248 с.
4. Сіренко Н.М. Науковий потенціал інноваційного розвитку аграрного сектора України / Н.М. Сіренко // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». — 2008. — №7. — С.166 - 171.
5. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: соціально-економічні та екологічні аспекти : [монографія] / О.М. Вишневська. — Миколаїв, 2011. — 487 с.
6. Шибанін В.С. Системне оновлення і розвиток матеріально-ресурсного потенціалу сільського господарства / В.С. Шибанін. — К. : ННЦ ІАЕ, 2005. — 276 с.
7. М.Присяжнюк: 100 днів мінагрополітики – що вдалось зробити [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua>.
8. Уляненко О.В. Формування та використання ресурсного потенціалу в аграрній сфері : [монографія] / О.В. Уляненко. — Харк. нац. аграр. ун-т. — Х., 2006. — 357 с.